

R

Ett föräldrastöd grundat i barnkonventionen?

En analys av hur föräldrastödsmaterial förhåller sig till olika dimensioner av barnkonventionen

Ulrika Widding och Johanna Olsson

Sammanfattning

Målet med Sveriges nationella strategi för ett utvecklat föräldrastöd är att erbjuda alla föräldrar föräldrastödsaktiviteter. Ett delmål i strategin är att öka föräldrars möjligheter att ta del av föräldrastödsprogram. Dessa stöd bör vara baserade på de värderingar som uttrycks i Konventionen om barnets rättigheter. Syftet med denna studie var att studera om och i så fall hur, barnkonventionen tar sig uttryck i de texter som vänder sig till föräldrar i sex olika föräldrastödsprogram. Analysen fokuserade också på hur samhälleliga föreställningar om barnet och föräldra-barn relationen uttrycks i texterna. Texterna analyserades med hjälp av kvalitativ textanalys samt med en modell som beskriver olika centrala dimensioner i barnkonventionen. Resultaten visar att vissa texter inte alls behandlar Konventionen om barnets rättigheter, medan andra beskriver den, men utan att problematisera eller konkretisera den. En del av texterna beskriver familjelivet i en social kontext medan andra framställer samspelet i familjen som ett mer isolerat skeende.

Abstract

The Swedish strategy for parent support aims at offering all parents supporting activities that should be based on the values expressed in the Convention on the Rights of the Child (UNCRC). A specific sub-target of the strategy is to make parenting programs more available to parents. The aim of this study was to examine if, and how, the books and booklets parents use in six different parenting programs describe the UNCRC and how the texts present societal notions of the child and the parent-child relationship. The texts were examined using a qualitative text analysis and a model describing different dimensions of the UNCRC. The results show that some texts do not describe the UNCRC at all, while some present it but without problematizing and concretizing it. Further, some texts relate family life to a societal context, while some more narrowly focus on the family interaction.

Introduktion

Sveriges nationella strategi för ett utvecklat föräldrastöd¹ antogs 2009 av Sveriges riksdag och regering, och kan i korthet beskrivas som att erbjuda svenska föräldrar

aktiviteter som ger dem ”kunskap om barns hälsa, emotionella, kognitiva samt sociala utveckling och/eller stärker föräldrars sociala nätverk” (Socialdepartementet 2009: 2). Föräldrastöd kan innebära en mängd olika aktiviteter och verksamheter men

strategin har som ett specifikt delmål att öka antalet aktörer som kan erbjuda föräldrar att ta del av så kallade "hälsofrämjande och universella evidensbaserade föräldrastödsprogram" (Socialdepartementet 2009: 16). I strategin poängteras det att föräldrastödsprogram bör baseras på barnkonventionens värdegrund och ett tydligt barnrättsperspektiv (Socialdepartementet 2009). Sedan 1999 har Sverige haft en strategi för hur Konventionen om barnets rättigheter skall förverkligas och prägla samhället (Regeringens proposition 1997/98: 182). Tio år senare, 2009, föreslog regeringen en ny strategi (Regeringens prop. 2009/10: 232), med motiveringen att det behövs tydligare mål för hur konventionen skall tillämpas, samt att barns livsvillkor ständigt förändras. Den nya strategin fastslogs den 1 december 2010 och framhåller som en särskild punkt "att föräldrar ska få kunskap om barnets rättigheter och erbjudas stöd i sitt föräldraskap" (Regeringskansliet 2011: 3). I barnkonventionen, art 5, beskrivs konventionsstaternas skyldighet att erbjuda stöd på följande sätt:

Konventionsstaterna skall respektera det ansvar och de rättigheter som tillkommer föräldrar (...), att på ett sätt som står i överensstämmelse med den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga ge lämplig ledning och råd då barnet utövar de rättigheter som erkänns i denna konvention (Utrikesdepartementet 2006, art. 5).

I Barnombudsmannens (2009) remissvar på regeringens betänkande om föräldrastöd (SOU 2008: 131), poängterades vikten av att föräldrar bör få kunskaper om konventionen i samband med föräldrastödssatsningen. Flera studier visar dock på svårigheterna med att förverkliga barnkonventionens in-

tentioner i olika praktiker (se t ex Englundh 2008; Archard och Skivenes 2009; Sommer et al. 2011) och lyfter även fram att konventionen innehåller normer och värderingar som är förgivettagna och delvis motsäger varandra (se t ex Hägglund 2009; Stern 2006; Reynart, Bouverne-de Bie och Vandeveldt 2009). Eftersom den nationella strategin har som syfte att alla svenska föräldrar ska ges möjlighet att ta del av föräldrastöd är det angeläget att barnkonventionen och dess värdegrund diskuteras, problematiseras och konkretiseras. Med anledning av detta har vi valt att undersöka hur Konventionen om barnets rättigheter uttrycks i olika föräldrastödexter som vänder sig till föräldrar som deltar i föräldrastöd. Syftet med denna analys var att få en bild av om, och i så fall hur, barnkonventionen beskrivs i texterna och på vilket sätt de behandlar samhällets föreställningar om barnet, barnperspektivet, barns perspektiv, samt samspelen i familjen.

Barnkonventionens värdegrund

Barns rättigheter uttrycks i fyra principer som brukar ses som konventionens portalparagrafer: Förbud mot diskriminering av barn, d.v.s. alla barns lika värde (art. 2), vid alla beslut som rör barnet skall särskild hänsyn tas till barnets bästa (art. 3), barnets rätt till liv och utveckling (art. 6) samt barnets rätt att uttrycka sin åsikt i alla frågor som berör henne eller honom (art. 12). FN:s Konvention om barnets rättigheter är dock ingen lag i Sverige, vilket den exempelvis är i Norge, och detta har skapat viss debatt om dess status i samhället (Stoltz 2011). Lagar kan, enligt Schiratzki (2010), både ses som en spegel av ett samhälles moraliska värderingar och som en åtgärd för att förändra samhället i en viss riktning. En sådan lag är

antiagalagen, som Sverige var först i världen med att införa 1979, där det slås fast att fysiskt och psykiskt våld inte är en accepterad uppfostringsmetod (Föräldrabalk 1949: 381).

Barnkonventionen kan sägas vara ett uttryck för att vuxenvärldens syn på barnet har förändrats och att den därmed förmedlar en syn på barnet som en kompetent medborgare med egna rättigheter. Det finns en hel del texter som, utifrån olika perspektiv, har beskrivit den historiska förändringen av synen på barn och barndom i en svensk eller nordisk kontext (ex. Halldén 2007; Sommer, Pramling Samuelsson och Hundeide 2011; Tallberg Broman 2011). I stora drag kan denna utveckling sägas handla om förändrade relationer mellan staten, föräldrar och barn, vilken startade i början av 1900-talet i och med uppbyggnaden av den skandinaviska välfärdsmodellen och den lagstiftning som stärkte barns rättigheter (se t ex Pramling Samuelsson et al. 2011).

Den förändrade synen på barn och barndom har även fått konsekvenser inom forskningen. Ett exempel på detta är den utvecklingspsykologiska forskningen som haft ett stort inflytande över samhällets föreställningar om barnet. Inom detta forskningsfält har barn i första hand setts som individer, som på väg mot vuxenhet passerar olika utvecklingsstadier (James, Jenks och Prout 1998; Halldén 2007; Eilard och Tallberg Broman 2011). Då utgångspunkten är att dessa stadier utvecklas inom det enskilda barnet, utifrån en slags medfödd process som till största del antas vara oberoende av kulturell kontext och olika livsvillkor, kan detta sägas uttrycka en biologisk förståelse av barnet. Som en reaktion på den utvecklingspsykologiska bilden av barnet som ett objekt som mer eller mindre passivt växer in i vuxenvärlden, utvecklades

under senare delen av 1900-talet området barndomssociologi (James och Prout 1997). Inom forskningen har detta ofta beskrivits som ett paradigmskifte där man kom att uppmärksamma barns olika livsvillkor som ett uttryck för att det finns olika barndomar. Utifrån det barndomssociologiska perspektivet ses även barnet som en kompetent och aktiv medskapare till sin egen vardag, vilket medfört att barndom inte enbart ses som en transportsträcka till vuxenlivet, utan som värd att studera i sig själv (James, Jenks och Prout 1998; Halldén 2007; Frost 2011).

Ett liknade synsätt präglar Konventionen om barnets rättigheter där barnet beskrivs som en kompetent individ, eller medborgare, med egna rättigheter (Sommer et al. 2011). I barnkonventionen tillskrivs också alla barn samma rättigheter oavsett familjebakgrund (Näsman 2004). Vissa forskare har dock pekat på att barnkonventionens värdegrund ofta betraktas som självklar och att den därmed inte diskuteras och problematiseras (se t ex Englundh 2008; Häggglund 2009; Stern 2006). En liknande slutsats har Reynart, Bouverne-de Bie och Vandeveldt (2009) dragit, vilka menar att barnkonventionen har blivit till en oproblematiserad global norm. Det har också påtalats att det är lätt att identifiera sig med konventionens moraliska och ideologiska avsikter, men att det blir svårare när dessa ska utmynna i konkreta beslut och praktiker (Reynert et al. 2009; Häggglund 2009). Englundh (2008) har därför dragit slutsatsen att det är viktigt att det ges tydliga nationella direktiv för att lyckas med en implementering av barnkonventionen på regional nivå. Archard och Skivenes (2009; se även Sommer et al. 2011) har även beskrivit hur svårigheterna med att implementera konventionen har att göra med att det inte finns någon vägledning kring hur de olika artiklarna skall prioriteras i relation till va-

randra. Ett annat hinder för en implementering av barnkonventionen kan vara att gamla normer och värderingar gällande synen på barnet och barndom lever vidare, vilket exempelvis kan förhindra att barn får komma till tals i frågor som berör dem (Johnny 2006).

Sammantaget kan man alltså konstatera att barnkonventionens värdegrund inte är oproblematisk eftersom den uttrycker en syn på barnet och barn-vuxen-relationen som kan relateras till ett antal olika, och ibland delvis motstridiga, samhälleliga normer och värderingar.

Andra forskare har problematiserat själva barnkonventionen och exempelvis synen på barnet som kompetent och autonomt, vilket medfört en tydlig individualisering av barnet och barndomen (t ex Reynert et al. 2009). Detta synsätt kan innebära att det individuella barnet ses som ansvarig för att realisera sina rättigheter och ta tillvara på sitt liv, vilket emellertid är långt ifrån möjligt för alla barn eftersom de lever under olika förutsättningar och påverkas på olika sätt av samhälleliga maktrelationer. Vandernbroech och Bouverne de Bie (2006) har också påpekat att idealet om det oberoende och individuella barnet är ett ideal som är nära kopplat till den vita medelklassen, vilket riskerar att just osynliggöra barns olika livsvillkor och gör vissa grupper av familjer problematiska. Med liknande resonemang har Reynaert et al. (2009) framhållit att barnkonventionen uttrycker diskursen om det autonoma barnet, vilket innebär att barnet antas vara en oberoende, vältalig och socialt kompetent individ som själv förväntas ta ansvar för att hävda sina rättigheter.

Däriigenom finns det en stor risk att de barn som är i störst behov av att få göra sina röster hörda inte har verktygen eller möjligheten att göra så, vilket går stick i stäv med barnkonventionens ambitioner. Ett allt för stort fokus på det individuella och autonoma barnet kan också innebära att de vuxnas skyldigheter och ansvar glöms bort.

Något som Qvarsell (2009) har diskuterat och problematiserat är barnkonventionens båda portalbegrepp: *barnets bästa* och *barnperspektiv* som är mer komplexa än vad de kan upplevas vara. Qvarsell har framhållit att det finns en motsägelse inbyggd i konventionen, där det i artikel 3 står att barnets bästa skall komma i främsta rummet, för att därefter uttrycka att barnets bästa kan få stå tillbaka till förmån för vårdnadshavarens rättigheter. Barnets beroende av den vuxna framstår därmed som den hierarki som är den minst ifrågasatta i samhället, vilket Hägglund och Thelander (2008) har diskuterat som en motsättning mellan barnkonventionens beskrivning av det kompetenta och självständiga barnet och det barn som i praktiken är beroende av vuxna och ett socialt sammanhang. Även Arnér och Tellgren (2006) har beskrivit maktrelationen mellan barn och vuxna och problematiserat begreppen delaktighet och inflytande i förhållande till den underordning barn har i relation till vuxna. Begreppet barnets bästa och deras rätt att komma till tals är därför alltid en svår avvägning och ofta bedömer vuxna att barn inte har en förmåga att uttrycka sin vilja. I allmänhet får barnperspektivet endast relevans när det finns en konflikt eller ett problem som berör barn (Lindgren och Halldén 2001), och det finns även en tendens att barnet då framstår som ett objekt som är föremål för olika åtgärder (Englundh 2008).

Sommer et. al (2011) har även pekat på att den vuxnes förmåga att inta ett barnperspektiv, vilket barnkonventionen för-

utsätter, är relaterat till en västerländsk kulturell förståelse av barnet och familjelivet. Denna förståelse uttrycks exempelvis i den förhandlingskultur som råder i många familjer och där alla medlemmar ses som individer med rättigheter (se även Vandebroeck et al. 2006). Sommer et al. (2011) har beskrivit hur skandinaviska länder har en unik syn på barnet som en oberoende och självständig individ, vilket de sett som relaterat till det västerländska samhällets individualisering (se även Reynert et al. 2009). En förhandlande relation mellan barn och föräldrar bör dock inte ses som självklar och oproblematiserad, då den inte behöver vara den givna relationen inom alla kulturella kontexter. Att barnet har fått en ny roll inom familjen kan också bidra till en polarisering mellan barns rättigheter och föräldrars rättigheter (Reynart et al. 2009). Exempelvis har Ribbens McCarthy, Edwards och Gillies (2000) framhållit att det finns ett moralisk imperativ att den vuxne har ett ansvar att sätta barnets bästa först, samtidigt som detta kan stå i konflikt med den vuxnes vilja att se till sina egna behov. Om samhällets normer understryker betydelsen av barnets bästa så riskerar därmed den vuxnes förståelse och prioritering av sina egna behov att bli ifrågasatt.

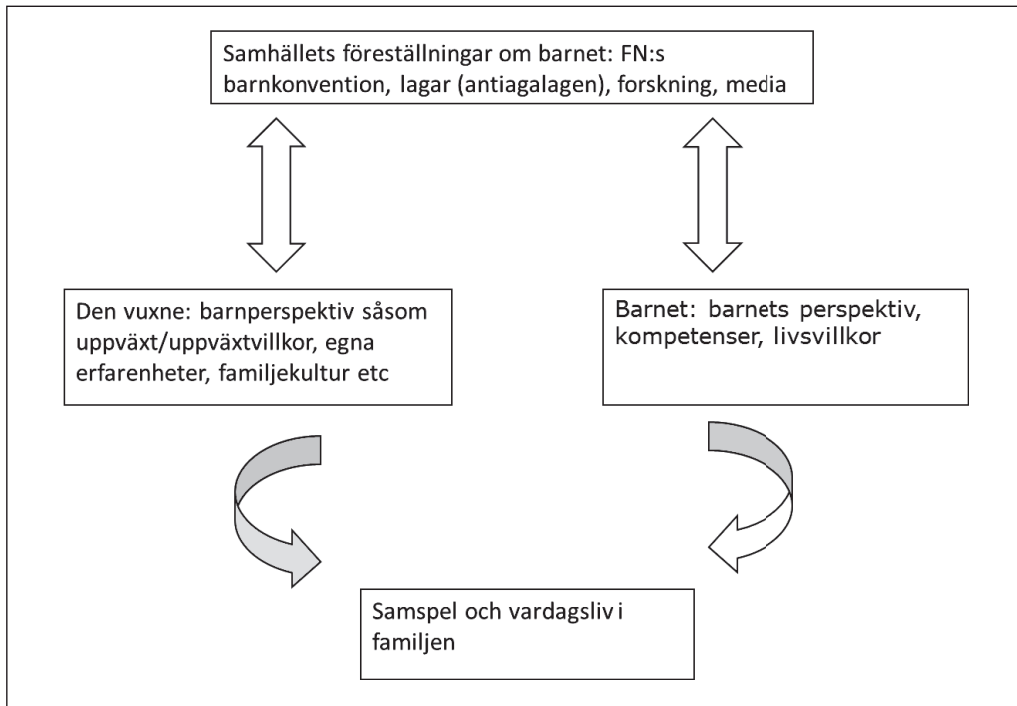
Sammantaget kan man alltså konstatera att barnkonventionens värdegrund inte är oproblematiserad eftersom den uttrycker en syn på barnet och barn-vuxen-relationen som kan relateras till ett antal olika, och ibland delvis motstridiga, samhällliga normer och värderingar. Barnkonventionens komplexitet tydliggörs också genom att det konkreta samspelet i många familjer sker i sociala kontexter som inte alltid överensstämmer med barnkonventionens förgivettagna norm, vilken liknar den vita medelklassens ideala värderingar om hur barn-vuxen-relationen bör se ut. Följande avsnitt

beskriver hur vi har förhållit oss till barnkonventionens komplexitet med hjälp av en analysmodell där olika föreställningar om barnet och barn-vuxen-relationen synliggörs.

Analysmodellen

I den här studien har kursböcker och arbetsböcker, som används i olika föräldrastöd, analyserats utifrån en ansats som kan beskrivas som en kvalitativ textanalys med sina rötter i en hermeneutisk tolkningstradition. De analytiska frågor vi ställt till textmaterialet kan sammanfattas i en modell som bygger på tidigare forskning om barnkonventionen (SOU 2001: 72; Arnér och Tellgren 2006). Denna modell har tidigare använts för att analysera hur barnkonventionen uttrycks och synliggörs i två olika utbildningskontexter inom högskolan (Olsson och Widding 2010). Modellen har för avsikt att begripliggöra olika dimensioner som är centrala vid förverkligandet av barnkonventionen, och åskådliggöra om och i så fall hur dessa dimensioner tar sig uttryck i texterna.

En dimension berör hur *samhällets föreställningar om barnet* uttrycks i olika centrala dokument och praktiker, exempelvis Konventionen om barnets rättigheter, lagtexter, forskning, media eller olika institutioner och myndigheter. Som beskrivits tidigare så uttrycker dessa centrala dokument och praktiker samhällets normer och värderingar och försöker, ibland utifrån olika syften och grundläggande antaganden, påverka det som händer i familjelivet. I exempelvis lagtexter och barnkonventionen föreskrivs hur relationen stat-föräldrabarn bör se ut. De teorier och förklaringsmodeller som olika forskningstraditioner bidrar med får också olika betydelse för samhällets föreställningar om barnet, vilket blir tydligt om man jämför hur ett utveck-

Figur 1: Barnkonventionens olika dimensioner

lingspsykologiskt respektive barndomsso-
ciologiskt perspektiv uttrycks i olika prakti-
ker. En annan viktig dimension beskriver *den
vuxnes barnperspektiv* vilket handlar om den
vuxnes förhållningssätt till, och förmåga att
sätta sig in i, barnets situation och verka för
dess bästa. Den vuxnes barnperspektiv
antas i stor utsträckning formas av samhäl-
lets föreställningar men även av den vuxnes
egen uppväxt och erfarenheter av familjeliv.
Den vuxnes barnperspektiv påverkas även i
relation till sociala strukturer där kategorier
som exempelvis kön, klass och etnicitet har
betydelse. Dessa erfarenheter är en viktig
utgångspunkt för det egna föräldraskapet,
liksom vilket förhållningssätt man intar till
barnperspektivet. I konkret handling kan det
dock vara svårt att som förälder förhålla sig
till opblematiserade och ibland motsägel-
sefulla normer som exempelvis handlar om

den vuxnes överordning i förhållande till
barnet, och hur man avväger mellan barn-
ets bästa och önskan att prioritera egna
behov. Ytterligare en dimension är *barnets
perspektiv* på den egna tillvaron, d.v.s. frågor
om i vilken utsträckning och på vilket sätt
barnets berättelser synliggörs och får bety-
delse i relation till den vuxne. Även barnet
påverkas av samhällets föreställningar om
det, liksom av de livsvillkor barnet lever i.
Dessa livsvillkor är också formade av ålder,
kön, klass, etnicitet eller andra centrala
kategorier. På så vis kan det enskilda barnet
passa bättre eller sämre in i barnkonventio-
nens norm om det oberoende och individu-
ella barnet som anses värt att lyssnas på.
Det barn som faller utanför denna norm betraktas
troligtvis lättare som ett problematiskt
objekt som blir föremål för olika åtgärder.

Barnets perspektiv uttrycks också på varierande sätt i relation till barnets lärande och växande erfarenheter i olika sociala sammanhang. Den sista dimensionen beskriver *samspelet* mellan den vuxne och barnet i familjens vardagsliv. Samspelet påverkas av den specifika samhällskontexten, vilket i västerländska kulturer kan handla om vikten av individualisering och föreställningen om att den goda familjen präglas av en förhandlingskultur. Men samspelet påverkas även av familjens livsvillkor, liksom av den vuxne och dess barnperspektiv, samt inte minst barnets förhållningsätt och agerande.

Den vuxnes barnperspektiv antas i stor utsträckning formas av samhällets föreställningar men även av den vuxnes egen uppväxt och erfarenheter av familjeliv.

Med utgångspunkt i ovanstående modell har vårt huvudsakliga fokus för analysen legat vid det Widén (2009) beskriver som den andra och tredje dimensionen av analys. Detta betyder att vi dels granskat vårt textmaterial utifrån dess innehållsliga innebörder, vilket då innefattar att både undersöka betydelser och begrepp som förekommer i texterna, men också vilka innebörder som utslutits. Därigenom har vi studerat texternas innebörder i relation till det omgivande sociala sammanhanget och hur samhällets värderingar och dominerande idéer får betydelse i texternas innehåll. Mer konkret genomfördes en första genomläsning för att identifiera om de olika dimensionerna i barnkonventionen (se ovanstående modell) fanns representerade i textmaterialet och i så fall på vilket sätt. Därefter analyserades vilka språkliga begrepp, eller sätt att tala på, som användes i de olika textexemplen och hur dessa gav uttryck för olika samhälleliga

föreställningar och värderingar. När det exempelvis gäller hur de olika texterna hänvisar till forskning så fanns en skillnad i ett språkbruk som associerar till en (utvecklings-)psykologisk förståelse av det enskilda barnet och dess beteende, kontra texter som lägger tonvikten på större samhälleliga förändringar och hur dessa påverkat familjens relationer och synen på barnet som en social och kompetent aktör. Till den mer beskrivande analysen har vi även lagt en fjärde, problematiserande dimension (Widén 2009), genom att vi berör frågor om samhälleliga maktrelationer i vidare mening och inte minst den över- och underordning som råder mellan föräldrar och barn.

Det granskade materialet

Underlaget för analysen utgjordes av de kurs- och arbetsböcker som föräldrar använder under sitt deltagande i föräldrastöd. I vissa stöd används även filmer, exempelvis i Aktivt föräldraskap, COPE (The Community Parent Education) och Familjeverkstan, men detta material har inte ingått i studien. Urvalet av stöden har gjorts inom Familjepeppen som är Umeåregionens föräldrastödsprojekt under perioden 2010–2013. Umeåregionen var en av de sökande aktörer som tilldelades medel av Statens folkhälsoinstitut [FHI], som med anledning av den nationella strategin fick i uppdrag att fördela medel för att bygga upp, utvärdera och forska om föräldrastöd runt om i landet. Inom Familjepeppen erbjuds alla föräldrar i regionen, som har barn under arton år, att delta i varierat utbud av olika föräldrastödsaktiviteter, exempelvis föreläsningar eller generella föräldrastödsprogram.

Med undantag av Småbarnsliv, som är en variant av COPE, och Vägledande samspel, som riktar sig till yrkesverksamma personer, har texterna till de övriga föräld-

rastöd som erbjöds inom projektet analyserats. Dessa föräldrastöd var: Aktivt föräldraskap, Barnen i våra hjärtan, COPE, Familjeverkstan, Family lab/Ditt kompetenta barn² och Älskade förbannade tonåring. Samtliga föräldrastöd är mer eller mindre utformade enligt en studiecirkelmodell med olika antal träffar. Generellt inleds varje träff med en introduktion till det aktuella temat, vilket föräldrarna diskuterar tillsammans och sedan tillämpar i sin egen familj tills det att gruppen ses vid nästa träff. Barnen i våra hjärtan riktar sig till föräldrar med annan kulturell bakgrund än svensk. Samtliga föräldrastöd ger konkreta förslag till föräldrar när det gäller hur de ska bemöta sina barn, men texterna till Familjeverkstan och COPE är i större utsträckning än de övriga materialen utformade på detta sätt.

Olika dimensioner av barnkonventionen i föräldrastöd

Samhällets föreställningar om barnet

I detta avsnitt presenteras analysen av föräldrastödtexterna med utgångspunkt i dimensionen "Samhällets föreställningar om barnet". I genomläsningen av texterna har fokus varit på att identifiera på vilket sätt samhällets föreställningar om barnet uttrycks i de olika föräldrastödtexterna. Detta kan innefatta exempelvis hänvisningar till lagar och regler, media, forskning, eller andra beskrivningar av hur samhället ser ut och huruvida texterna kommenterar hur dessa beskrivningar påverkar hur vi förstår barnet. I textmaterialet som används inom COPE presenteras inget som beskriver eller diskuterar samhällets föreställningar om barnet. De texter som däremot har tydliga inslag av samhälleliga föreställningar om barnet är framför allt Aktivt föräldraskap, Barnen i våra hjärtan och Ditt kompetenta barn. Det är dock endast två föräldrastöds-

texter, Aktivt föräldraskap (t ex s 4–6) och Barnen i våra hjärtan (t ex s 36–37), som hänvisar till barnkonventionen. I Barnen i våra hjärtan finns även den tydligaste kopplingen till andra centrala lagar, dokument och organisationer som har betydelse för föräldraskapet i Sverige (t ex s 35, 38, 49–50, 54). I Aktivt föräldraskap och Barnen i våra hjärtan behandlas dock inte särskilt utförligt hur synen på barnet formas i relation till de samhälleliga föreställningarna. Generellt sett kan man anta att bristen på kontextualisering kan medföra att det blir svårare som förälder att förstå och förhålla sig till de krav och förväntningar som samhället ställer på föräldraskapet idag. Utan ett samhälleligt perspektiv på föräldraskap finns det också en risk att de utmaningar föräldrar stöter på i sin vardag enbart förstås som individuella problem, fast det många gånger även kan finnas strukturella förklaringar (för liknande resonemang, se Bergström och Roll Bennet 2012; Ingólfssdóttir, Traustadóttir, Egilson och Goodley 2012; Olsson, Flygare och Roll-Pettersson 2012). Detta kan i sin tur leda till att den enskilda föräldern kan uppleva en känsla av osäkerhet och misstro till den egna förmågan.

Författarna till Älskade förbannade tonåring behandlar den sociala kontexten genom att beskriva att föräldraskap i dagens samhälle är annorlunda jämfört med tidigare, eftersom vår nutid framställs som mer problematisk:

Att vara tonårsförälder är ett av de svåraste arbeten som finns i dag. Förutom den kamp och de svårigheter som tonårsföräldrar alltid har haft, kan vi lägga till det moderna samhällets sociala problem: Alkohol och droger är lättillgängliga och mediernas negativa inflytande är viktiga problem för nutida föräldrar (188).

Det stöd som i störst utsträckning sätter in föräldraskapet i en social kontext är Ditt kompetenta barn, som bland annat behandlar att barn kan leva i olika kulturella sammanhang och familjebildningar i dagens samhälle. Författaren ger även sin syn på samhällets utveckling och hur detta påverkar rollen som förälder och samspelet mellan vuxen och barn:

I Skandinavien, där kvinnorna gick i bräsch, bars utvecklingen utan tvivel upp av ett relativt välstånd och en avancerad sociallagstiftning. I andra länder har inbördeskrig och ekonomisk nöd bidragit till att saker och ting satts i rörelse. Det som är gemensamt är att den hierarkiskt uppbyggda, auktoritära patriarkaliska/matriarkaliska familjestrukturen är på väg att bli historia. Det sker i olika takt och kartan vimlar därför av många olika familjetyper (Ditt kompetenta barn 17).

Detta citat ger uttryck för att det finns olika barndomar, liksom att olika familjers handlingsutrymmen är villkorade av historiska och samhälleliga processer och att familjer därmed inte enbart kan förstås som individuella projekt.

Genomgående för alla föräldrastödstexter är att de uttalanden och påståenden som görs, om exempelvis samhället eller teorier om barns utveckling, sällan presenteras med referens till forskning eller liknande källhänvisningar. I både Aktivt Föräldraskap och Familjeverkstan hänvisas det i mer generella ordalag till forskning eller de psykologiska teorier som ligger till grund för stöden: "Forskning visar även att beteenden som får uppmärksamhet ökar" (Familjeverkstan F3). På ett liknande vis förklarar författarna till Älskade förbannade tonåring hur en tonårings hjärna fungerar

med stöd av medicinska modeller men utan referenser till teori eller forskning. Det finns också exempel på hur vissa uppfattningar om barnet presenteras som självklarheter: "Alla vet att de tidiga åren är avgörande för ett barns utveckling, värderingar och beteenden" (Älskade förbannade tonåring: 10). Risken med detta sätt att presentera forskning och teorier, är att de framställs som entydiga sanningar, som därmed blir svåra att ifrågasätta och problematisera för föräldrar.

Den vuxnes barnperspektiv

Dimensionen "Den vuxnes barnperspektiv" fokuserar på i vad mån föräldrastödstexterna uppmanar den vuxne att reflektera kring sin egen barndom, eller sätta sig in i barnets värld och upplevelser. I samtliga texter, förutom Cope och Familjeverkstan, uppmanas föräldrar på olika sätt att förhålla sig till sin egen barndom/tonårstid, eller att försöka inta ett barnperspektiv.

Den vuxnes barnperspektiv adresseras framför allt i Ditt kompetenta barn och Älskade förbannade tonåring. I dessa texter uppmanas exempelvis den vuxne att reflektera över hur hon eller han upplevde sin egen barndom och ungdom, till exempel: "Hur vi reagerar på våra tonåringar handlar inte bara om det som händer här och nu, utan också vad vi själva varit med om tidigare." (Älskade förbannade tonåring 193). I Barnen i våra hjärtan är budskapet att föräldrarna ska inta ett (implicit) svenskt barnperspektiv genom att exempelvis förbereda sig på att bemöta sina barns frågor om sex- och samlevnad: "I den svenska skolan är sex- och samlevnadsundervisning obligatorisk. (...) Om det inte kommer någon information från skolan, kan det vara en god idé att själv ta kontakt och fråga." (Barnen i våra hjärtan 55). Det finns också exempel på att barnperspektivet kan betyda olika saker i

olika kulturella sammanhang. Ett exempel på detta är antagandet om att familjestrukturen i deltagarnas familjer ser annorlunda ut än i den svenska familjen, som beskrivs som mer jämställd mellan man och kvinna, liksom mellan förälder och barn: "I många länder är det mannen som alldeles odiskutabelt står högst. Han är familjens överhuvud. Han har ansvar för alla i familjen, också för nära släktingar. Så var det också i Sverige förr" (Barnen i våra hjärtan 20). I exemplet hämtat från *Barnen i våra hjärtan* tydliggörs en möjlig motsättning mellan uppmaningen att förhålla sig till sin egen barndom, som antas vara annorlunda i förhållande till den västerländska normen om en familj präglad av en förhandlingskultur, och "andra" familjenormer. Därmed riskerar familjer med "andra" normer att uppfattas som problematiska och i behov av stöd.

För att den vuxne ska kunna få en större förståelse för barnets perspektiv är det viktigt att denne får kunskap och insikt om barns olika erfarenheter och livsvillkor.

I *Aktivt föräldraskap*, *Ditt kompetenta barn* och *Älskade förbannade tonåring* berörs det dilemma som återfinns i barnkonventionen och som handlar om barnets rätt att komma till tals, kontra föräldrarnas ansvar att bedöma vad som är bäst för barnet: "Som familjens ledare har föräldrarna vissa rättigheter och visst ansvar som är olika barnens. (...) De har också auktoritet att fatta många av de beslut som påverkar deras barns liv" (*Aktivt föräldraskap* 18). I *Älskade förbannade tonåring* uppmanar författarna föräldrar att respektera barnet och tänka på ungdomars behov av självständighet i relation till föräldrars uppdrag att skydda sina barn: "Även om vi här talar om

vad föräldrar kan göra *för att skydda sina tonåringar*, är det viktigt att föräldrarna samtidigt lär sig att *lita på dem*" (173). I *Ditt kompetenta barn* menar författaren att det är den vuxne som bär det yttersta ansvaret för relationen mellan barnet och den vuxne: "I ett kärleksförhållande mellan två jämställda vuxna är båda lika ansvariga för samspelets kvalitet, medan de vuxna har hela ansvaret för kvaliteten på samspelet med barnen" (189). Dessa citat speglar därmed en av de största motsättningarna i konventionen, det vill säga avvägningen mellan barnets bästa (art. 3) och barnets rätt att komma till tals (art. 12), kontra föräldrarnas rättighet att besluta i frågor som rör barnet. Konsekvensen av denna motsättning kan bli att barnets perspektiv oreflekterat åsidosätts till förmån för den vuxnes och därigenom reproduceras maktrelationen där barnet har en underordnad position. Exemplet ovan kan sägas beröra denna problematik men behandlar den inte mer explicit och ingående.

Barnet

En viktig aspekt i analysen är om och i så fall på vilket sätt barnet får komma till tals i föräldrastödtexterna, dels genom att titta på om barns egna erfarenheter och berättelser presenteras, men även på vilket sätt barnet beskrivs. Generellt sett är barnets perspektiv relativt osynligt i samtliga texter när det gäller direkta återgivning av barns upplevelser och erfarenheter. I *Barnen i våra hjärtan* ges dock kortfattade exempel på detta genom att barns beskrivningar av sina föräldrar återges, t ex: "Min mamma är snäll för vi får göra vad vi vill hemma (flicka 11 år)" (31). I *Älskade förbannade tonåring* finns också exempel på detta då tonåringens röst kommer till tals i olika dialoger. Samtidigt framstår berättelserna som fiktiva, det vill säga som att de snarare är vux-

nas beskrivningar av barns situation (t ex 37, 70–71, 128–129). För att den vuxne ska kunna få en större förståelse för barnets perspektiv är det viktigt att denne får kunskap och insikt om barns olika erfarenheter och livsvillkor. Avsaknaden av dessa beskrivningar i flera av texterna innebär att barn riskeras att framställas som en homogen grupp. Det kan också tyckas motsägelselfullt att föräldrastödsprogram, som enligt den Nationella strategin för föräldrastöd ska baseras på barnkonventionens värdegrund, inte i större utsträckning återger barns egna berättelser.

När det gäller hur barnet beskrivs i föräldrastödtexterna finns en viss variation. I *Aktivt föräldraskap* beskrivs barnet i mer generella termer som en kompetent individ och dess agerande och utveckling förklaras som en utvecklingspsykologisk process som sker relativt isolerat från det omgivande samhället: "Eftersom barn utvecklas i olika faser kan något som är lämpligt beteende vid en ålder vara olämpligt en annan" (*Aktivt föräldraskap* 16). I *Ditt kompetenta barn* beskrivs istället barnet som kompetent och socialt, och dess utveckling förklaras i större utsträckning som ett socialt samspel där det omgivande samhället har stor betydelse. Barnets olika livsvillkor och betydelsen av bland annat kön, etnicitet och social klass adresseras framförallt i *Ditt kompetenta barn*. Här beskrivs barn i olika kontexter och hur exempelvis flickor respektive pojkar kan agera olika i en familj där det förekommer våld (50), villkoren för barn som lever i flyktingläger (48) eller med ett handikapp (107). Även *Barnen i våra hjärtan* behandlar den sociala kontextens betydelse genom att jämföra och diskutera olika kulturella normer och värderingar i relation till synen på barnet i det svenska samhället.

I *Älskade förbannade tonåring* presenteras barnet/tonåringen framför allt som en

heterosexuell (s 149–155), datorintresserad (s 92–100), idrotts- och musikintresserad tonåring (se t ex s 40–41, 63), vilket leder till att tonåringar med andra intressen och livsvillkor riskerar att osynliggöras. Ett exempel på detta är det avsnitt i boken som behandlar ungdomars extrajobb och som tar för givet att ungdomar lätt kan få ett jobb och att de pengar som tjänas kan användas av ungdomen själv, snarare än att pengarna behövs för att stärka upp familjens gemensamma ekonomi (*Älskade förbannade tonåring* 82–85). De problem som ungdomar kan hamna i relateras inte heller till att den sociala kontext som ungdomarna befinner sig i kan ha betydelse. I *Cope och Familjeverkstan* är fokus framförallt på den vuxne som ska förebygga, förhindra eller förändra olika negativa beteenden hos barnet genom sitt agerande: "Om barnet mest får uppmärksamhet för dåliga beteenden kommer det dåliga beteendena att fortsätta eller öka. U-regeln handlar om att uppmärksamma positiva beteenden mer än negativa. Flytta fokus från det som *inte* fungerar till det som fungerar" (*Familjeverkstan* F 3). Barns olika livssituationer uppmärksammas inte i dessa två föräldrastöd och därmed adresseras heller aldrig omkringliggande faktorer som kan påverka barnets beteende.

Samspel och vardagsliv i familjen

Denna dimension syftar till att synliggöra det samspel mellan föräldrar och barn som förespråkas i de olika föräldrastödtexterna. Samspelet påverkas således av de ovanstående analyskategorierna även om de ibland står i polemik till varandra och kan te sig motsägelsefulla.

Texterna som används i *COPE* och *Familjeverkstan* fokuserar till största del på samspelet i familjen. Innehållet i dessa texter behandlar, framför allt, hur den vuxne ska agera i samspel med barnet för att bar-

net ska agera på önskat sätt. Därmed framstår samspelet som ett isolerat skeende där de övriga sammanhang som barnet befinner sig i inte tillmäts betydelse trots att dessa sammanhang kan ha betydelse för att förstå barnets agerande. Exempel på detta är hur önskvärda beteenden hos barnet ska förstärkas, med t.ex. belöningssystem (COPE s 19–21) och hur icke önskvärda beteenden skall ignoreras eller leda till indragna förmåner (Familjeverkstan, se t.ex. F 19–F 21). Risken med dessa strategier är att fokus i första hand läggs på barnets beteende snarare än att försöka förstå barnets perspektiv på, och tankar om, olika vardagssituationer. I förlängningen innebär detta också att barnet framstår som ett objekt som ska styras av föräldrarna, snarare än ett kompetent subjekt med förmåga till samspel med övriga familjen. Hur samspelet och vardagslivet i familjen behandlas i de övriga materialen är beroende av hur centrala de övriga dimensionerna i modellen är. Till exempel beskrivs samspelet i Ditt kompetenta barn som relaterat till samhällets föreställningar om barnet, vilket gör att samspelet presenteras i en social kontext som präglats av en historisk förändring mot en mer demokratisk familj, men där målet fortfarande är att skapa mer jämlika gemenskaper (29–39). I Aktivt föräldraskap placeras familjen in i en samhällskontext där demokratiska värden värderas högt och därför beskrivs också visst samspel i familjen med utgångspunkt i demokratiska former för samverkan och påverkansmöjligheter. Exempelvis presenteras tre typer av familjediskussioner som ska främja det demokratiska samspelet i familjen: *familjesamtal*, *aktiv problemlösning*, och *familjeråd* (Aktivt föräldraskap 156). Barnen i våra hjärtan fokuserar på att samspelet i familjen kommer att förändras eftersom utgångspunkten är att svenska lagar, riktlinjer, normer och värderingar föreskriver ett

annat samspel i familjen än vad man antar att föräldrarna har erfarenhet av sen tidigare: "I ett nytt land kommer nya krav. Man måste lära sig ett nytt språk. (...) Barnen lär sig ofta språket snabbare än sina föräldrar, ibland blir de föräldrarnas tolkar. Barnens och föräldrarnas roller kan på det sättet bli ombytta – barnen får ta hand om föräldrarna istället för tvärt om" (Barnen i våra hjärtan 20). I det här exemplet beskrivs en omvänd maktrelation där barnet genom sina kompetenser och färdigheter kan riskera att få ta ett för stort ansvar i förhållande till sina föräldrar. I Älskade förbannade tonåring poängteras det att samspelet i familjen ska stärka ungdomens självständighet samtidigt som föräldern har till uppgift att guida på vägen till vuxenlivet och skydda ungdomen från risker som kan relateras till exempelvis alkohol, sex, mobbing etc. (172–184).

Diskussion

Analysen av föräldrastödtexterna har visat att explicita beskrivningar och diskussioner av barnkonventionen är relativt få. I visst material nämns den inte alls medan den i andra material nämns, men utan att konkretiseras och problematiseras. Då både den nationella strategin för ett utvecklat föräldrastöd, liksom den nya strategin för förverkligande av barnkonventionen, poängterar att föräldrar ska få kunskap om barns rättigheter, framstår avsaknaden av detta innehåll i vissa föräldrastödtexter som bekymmersamt. Detta är något som Sveriges riksdag och regering behöver ta ställning till för att kunna ge tydliga riktlinjer som kan underlätta implementeringen av barnkonventionen i framtida universella föräldrastödssatsningar (se t.ex. Englundh 2008). Även vid planering, implementering och genomförande på lokal nivå behöver frågan, om på vilket sätt barnkonventionen synlig-

görs i olika föräldrastöd, vara central. Vi menar också att samtliga dimensioner av barnkonventionen bör representeras och diskuteras i de texter som används i föräldrastöd, för att ledare för olika typer av föräldrastöd ska få hjälp med att diskutera och problematisera föräldraskap i relation till barns rättigheter.

Analysen pekar också på att de olika föräldrastödtexterna lägger tyngdpunkten på olika centrala dimensioner av barnkonventionen, även om det är viktigt att poängtera att de olika dimensionerna ibland överlappar varandra. En viss skillnad syns ändå mellan föräldrastöd som fokuserar på samspelet i familjen i relation till en historisk och social kontext, vilket exempelvis Ditt kompetenta barn gör, och stöd som snarare fokuserar på samspelet i familjen som ett isolerat skeende, vilket är fallet med exempelvis Familjeverkstan. När familjens samspel förklaras i förhållande till ett samhälleligt sammanhang blir det också tydligt hur både föräldrars och barns deltagande i detta samspel måste förstås mot bakgrund av olika familjers livsvillkor (exempelvis uttryckt som kön, etnicitet, social klass etc.) (se t ex Reynert et al. 2009; Vandernbroech och Bouverne de Bie 2006). Ett mer endimensionellt sätt att beskriva samspelet i familjen medför att föräldrastöd kan uppfattas som en allomfattande metod som ska passa alla familjer, vilket kan exkludera de familjer som inte identifierar sig med den bild av familjelivet, som metoden förmedlar. Därmed finns även en risk att betydelsen av både barns och vuxnas livsvillkor när det gäller själva "görandet" av barnkonventionens värdegrund i familjens samspel osynliggörs. Vi menar att föräldrastöd som presenterar och diskuterar flera dimensioner av barnkonventionen har en potential att nå fler grupper av föräldrar med olika erfarenheter och livsvillkor.

Som flera forskare påtalat finns det också en risk att barnkonventionens värdegrund tas för given och att den därmed inte problematiseras. Vår analys visar att det finns ett antal dimensioner som uttrycker barnkonventionen och som går att problematisera på ett sätt som inte görs i de granskade textmaterialen. För ledare inom föräldrastödsprogram, som inte behandlar barnkonventionen och dess olika dimensioner, ligger det en utmaning i att i mötet med föräldrar konkretisera bland annat de motstridigheter som uttrycks i konventionen. En sådan motsättning gäller vilka förutsättningar och möjligheter det enskilda barnet har när det gäller att uttrycka sin röst (barns perspektiv) och förmågan att påverka sitt liv i förhållande till de vuxnas förmåga att inta ett barnperspektiv (se Qvarsell 2009). Centralt i en sådan diskussion ligger frågan om, den sällan ifrågasatta, maktrelationen vuxen-barn och den över- och underordning som präglar denna relation (se Hägglund och Thelander 2008). Det är därigenom också intressant att föräldrastödtexterna sällan eller aldrig presenterar barnets perspektiv genom exempelvis direkta återgivning av barns upplevelser och erfarenheter. Om barns upplevelser och erfarenheter från olika kulturella kontexter fanns tydligare representerade i texterna, så skulle barnkonventionens västerländska normer om det individuella barnet och familjens förhandlingskultur inte tas för given (se t.ex. Vandernbroeck et al. 2006; Sommer et al. 2011; Reynert et al. 2009). För att kunna hantera dessa motstridigheter behöver ledare vägledning i föräldrastödtexterna om hur barnkonventionens olika artiklar kan prioriteras i förhållande till varandra (se t.ex. Archard och Skivenes 2009; Sommer et al. 2011).

Med ett allt för snävt fokus inriktat mot samspelet inom familjen och ett okritiskt

förhållningssätt till barnkonventionens värdegrund är det svårt att tänka om och förstå föräldra-barn relationen i en vidare och mer komplex mening. Därtill menar Ramaekers och Suissa (2011: 198) att vi med ett allt för ensidigt fokus förlorar möjligheten att utforska "values, normative judgements, ethical deliberation and discussion of philosophical ideas about human being and acting (...) that is essential to articulating and understanding what it means to be a parent". En sådan reflektion och etisk diskussion menar vi också skulle kunna innehålla frågor om barnkonventionens värdegrund och maktrelationen mellan vuxna och barn i vårt samhälle. Diskussioner av sådan karaktär skulle med all sannolikhet erbjuda föräldrar en möjlighet att fördjupa sin förståelse av de komplexa normer och värderingar som barnkonventionen

vilar på, men också ge dem tillfälle att pröva barnkonventionens grundläggande antaganden mot sina egna erfarenheter och sitt eget livssammanhang. Vi anser att detta skulle vara en möjlig utgångspunkt för föräldrar och barn att tillsammans utforska barnkonventionens andemening. Det är förstås möjligt att denna typ av samtal redan förs mellan ledare och föräldrar när de genomför de olika programmen och kurserna, men vikten av att diskutera dessa frågor skulle bli tydligare om också de olika föräldrastödtexterna behandlade dem. Detta skulle inte bara ligga i linje med den nationella strategin för föräldrastöd och strategin för förverkligandet av barnkonventionen, utan kan förhoppningsvis också vara en hjälp för föräldrar och barn som varje dag samspelar i de mest skiftande sammanhang.

Noter

¹ I praktiken verkar begreppen föräldrastöd, föräldrautbildning, program och kurs användas på olika sätt. Ibland för att beskriva ett mer generellt fenomen och andra gånger när det talas om mer konkreta verksamheter. Föräldrautbildning har tidigare varit ett etablerat begrepp men då detta ansågs aningen föråldrat, och att det riskerade att uppfattas som "anvisande och pekfingerbetonad verksamhet", föreslogs istället begreppet "stöd i föräldraskapet" (SOU 1997: 161:45). I denna text använder vi, i likhet med den nationella strategin, begreppen föräldrastöd och föräldrastödsprogram.

² Family lab bygger på Juuls (2008) bok *Ditt kompetenta barn* (se referenslistan).

Referenser

- Archard, D. och Skivenes, M. 2009. Balancing a child's best interests and a child's views. *The International Journal of Children's Rights* 17: 1–21.
- Arné, E. och Tellgren, B. 2006. *Barns syn på vuxna: Att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Barnombudsmannen. 2009. *Betänkande (SOU 2008:31) Föräldrastöd – en vinst för alla: Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp för föräldrar i deras föräldraskap*. [Dnr. 9.1:0156/09]. Stockholm: Barnombudsmannen. Hämtad december 2013 från www.barnombudsmannen.se
- Bergström, H. och Roll Bennet, P. 2012. "Jag är inte diktator – jag är också mamma.": Om föräldrastöd och föräldraansvar kring barns fetma och övervikt. *Barn* 4: 41–56.
- Eilard, A. och Tallberg Broman, I. 2011. Barn – och barndomsforskning: Några inledande begrepp och centrala teman. I: I. Tallberg Broman, red. *Skola och barndom: Normering, demokratisering, individualisering*. Malmö: Gleerups.

- Englundh, E. 2008. *Folkrätt för barn som pedagogiskt åtagande: Statligt ansvar – regionalt lärande?* Diss., Stockholms universitet.
- Föräldrabalk (1949: 381). Hämtad januari 2013 från <http://www.riksdagen.se>.
- Frost, N. 2011. *Rethinking Children and Families: The Relationship between Childhood Families and the State*. New York: Continuum.
- Halldén, G. 2007. Barndomssociologi och möjligheten av ett psykosocialt perspektiv. I: G. Halldén, red. *Den moderna barndomen*. Stockholm: Carlssons.
- Hägglund, S. 2009. Barn, rättigheter och medborgarskap: några tankar om medborgarskap som status och som praktik. I: A-M. Markström, M. Simonsson, I. Söderlind och E. Änggård, red. *Barn, barndom och föräldraskap*. Stockholm: Carlssons.
- Hägglund, H. och Thelander, N. 2008. Vad har barns rättigheter med högre utbildning att göra? I: *Vad har barns rättigheter med högre utbildning att göra? Dokumentation av Konferens i Örebro 6 November 2007*. Örebro: Barnrättsakademien.
- Ingólfssdóttir, J.G., Traustadóttir, R., Egilson, S.T., och Goodley, D. 2012. Thinking relationally: disability, families and cultural-historical activity theory *Barn 4*: 13–24.
- James, A., Jenks, C. och Prout, A. 1998. *Theorizing Childhood*. Cambridge: Polity Press.
- James, A. och Prout, A., red. 1997. *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. [2nd ed.]. London: Routledge Falmer.
- Johnny, L. 2006. Reconceptualising childhood: Children's rights and youth participation in schools. *International Educational Journal 7*: 17–25.
- Lindgren, A-L. och Halldén, G. 2001. Individuella rättigheter; autonomi och beroende. Olika synsätt på barn i relation till FN:s barnkonvention. *Utbildning och Demokrati: Tidskrift för Didaktik och Utbildningspolitik 10*: 65–79. Hämtad februari 2013 från http://www.oru.se/Extern/Forskning/Forskningsmiljoer/HumUS/Utbildning_och_Demokrati/Tidskriften/2001/Nr%202_2001_pdf/Lindgren%20och%20Halld%C3%A9n.pdf
- Näsman, E. 2004. Barn, barndom och barns rätt. I: I. Olsen, red. *Barns makt*. Uppsala: Lustus.
- Olsson, I., Flygare, K. och Roll-Pettersson, L. 2012. Stöd och belastning – föräldrars erfarenheter av personlig assistans till barn med autism och utvecklingsstörning. *Barn 4*: 25–42.
- Olsson, J. och Widding, U. 2010. Barnets rättigheter – högkolans skyldighet: Barnkonventionen i olika utbildningskontexter. I: E. Lindenius, red. *Undervisning på tvären: Student- och lärar erfarenheter. Konferensrapport. Den Nionde Universitetspedagogiska Konferensen, 25–26 februari 2009*. Umeå: Umeå universitet.
- Pramling Samuelsson, I., Sommer, D. och Hundeide, K. 2011. *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber.
- Qvarsell, B. 2009. Barnkultur för barnets bästa: om barns delaktighet i en samhällelig gemenskap. I: A-M. Markström, M. Simonsson, I. Söderlind och E. Änggård, red. *Barn, barndom och föräldraskap*. Stockholm: Carlssons.
- Ramaekers, S. och Suissa, J. 2011. Parents as "educators": languages of education, pedagogy and "parenting". *Ethics and Education 6*: 197–212.
- Regeringens proposition 1997/98:182. *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Regeringens proposition 2009/10:232. *Strategi för att stärka barns rättigheter i Sverige*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Regeringskansliet. 2011. *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige: informationsmaterial*. Stockholm: Socialdepartementet.

- Reynert, D., Bouverne-de Bie, M. och Vandeveld, S. 2009. A review of children's rights literature since the adaptation of the United Nations convention on the rights of the child. *Childhood* 16: 518–534.
- Ribbens McCarthy, J., Edwards, R. och Gillies, V. 2000. Moral tales of the child and the adult: Narratives of contemporary family lives under changing circumstances. *Sociology* 34: 785–803.
- Schiratzki, J. 2010. *Barnrättens grunder* (4:e. rev. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Socialdepartementet. 2009. *Nationell strategi för ett utvecklat föräldrastöd: En vinst för alla*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Sommer, D., Pramling Samuelsson, I., och Hundeide, K. 2011. *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber.
- SOU 1997:161. *Stöd i föräldraskapet*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- SOU 2001:72. *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- SOU 2008: 131. *Föräldrastöd – en vinst för alla: Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp för föräldrar i deras föräldraskap*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Stern, R. 2006. *The child's right to participation: Reality or rhetoric?* Diss., Uppsala universitet.
- Stoltz, P. 2011. Barnkonventionen och ansvarsfördelningen. I: I. Tallberg Broman. Red. *Skola och barndom: Normering, demokratisering, individualisering*. Malmö: Gleerups.
- Tallberg Broman, I., red. 2011. *Skola och barndom: Normering, demokratisering, individualisering*. Malmö: Gleerups.
- Utrikesdepartementet. 2006. *Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet.
- Vandenbroeck, M. och Bouverne-De Bie, M. 2006. Children's agency and educational norms: a tensed negotiation. *Childhood* 13: 127–147.
- Widén, P. 2009. Kvalitativ textanalys. I: A. Fejes och R. Thornberg, red. *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.

Föräldrastödtexterna

- Cunningham, C. E. u.å. *COPE: The Community Parent Education Program: Arbetsbok*. Malmö: Barnpsykiatriska kliniken i Malmö.
- Forster, M. 2008. *Familjeverkstan: Ett filmbaserat studiematerial om föräldraskap. Föräldramaterial*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut, Preventionscentrum Stockholms stad.
- Juul, J. 2008. *Ditt kompetenta barn: på väg mot nya värderingar för familjen*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Kimber, B. och Molgaard, V. 2009. *Älskade, förbannade tonåring: så får du kontakt med din tonåring: Forskning och föräldraverktyg*. Stockholm: Natur & kultur.
- Popkin, M. H. 1993. *Aktivt föräldraskap: Kursbok. Förskolebarn och skolbarn*. Södertälje: Active Parenting i Sverige.
- Sherefay, S. 2002. *Barnen i våra hjärtan: Studiematerial. För att stärka föräldrarnas roll i det mångkulturella Sverige*. Stockholm: Rädda barnen, Integrationsförvaltningen i Stockholms stad och Sherefay.

Johanna Olsson, Pedagogiska institutionen, Umeå universitet, SE-901 87 Umeå, Sverige

E-mail: johanna.olsson@pedag.umu.se

Ulrika Widding, Pedagogiska institutionen, Umeå universitet, SE-901 87 Umeå, Sverige

E-mail: ulrika.widding@pedag.umu.se